

אזרחות

אזרחות, 034281, קיץ תש"ף — 80%

שים לב!

השאלות במבחן חוברו מן החומר המפורט להלן.

שים לב: פירוט הנושאים מבוסס על חוזר מפמ"ר לאזרחות ועל פי כלי העזר.

אין הפניה לספרי הלימוד המאושרים אלא לנושאים בלבד. יש להשלים תכנים שאינם נכללים או אינם מעודכנים בספרי הלימוד.

2. הכרזת העצמאות:

היכרות עם תוכן ההכרזה כולה.

חלק שני בהכרזה: חלק אופרטיבי-מעשי — הקמת המדינה ("לפיכך נתכנסנו... אשר תיקרא בשם ישראל").

חלק שלישי בהכרזה: חלק הצהרתי — אופי המדינה (מדינת ישראל תהא פתוחה... מגילת האומות המאוחדות),

ארבע פניות והתחייבויות לגורמים שונים.

מאפייני מדינה יהודית ודמוקרטית הבאים לידי ביטוי בהכרזה.

3. הרעיון הלאומי:

ב. לאומיות ומדינת לאום: קבוצה אתנית, לאום.

סוגי לאומיות: לאומיות אתנית-תרבותית, לאומיות אזרחית (מדינתית).

משמעויות שונות של מדינת הלאום — יובהר הרצף: מדינת לאום אתנית-תרבותית, מדינה דו-לאומית, מדינה

רב-לאומית, מדינת כלל אזרחיה.

מדינה יהודית

4. עמדות שונות בנוגע לאופי הרצוי של מדינת ישראל — זהות דתית:

העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה: מדינה מסורתית-תרבותית (מורשתית),

מדינה המשלבת חקיקה דתית-הלכתית בהיקף חלקי, מדינת הלכה ומדינה חילונית שיש בה הפרדה מלאה בין הדת

למדינה.

5. המאפיינים היהודיים של המדינה:

א. היבט משפטי-נורמטיבי: בנוגע לכל חוק (התוכן והמטרה) — כיצד החוק מבטא את אופיה היהודי של המדינה.

המצב המשפטי המחייב: חוק יסוד: ישראל — מדינת הלאום של העם היהודי, חוק השבות, חוק האזרחות, חוק

יסוד: מקרקעי ישראל, חוק שעות עבודה ומנוחה.

ב. המרחב הציבורי:

מעמדה של השפה העברית "שפה רשמית", לוח השנה העברי, סמלי המדינה (סמל, דגל, המנון).

7. המיעוטים בישראל:

- א. מעמד המיעוטים במדינת ישראל.
 ג. היבט המרחב הציבורי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת.

מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי

9. עקרון 'שלטון העם':

דמוקרטיה ישירה, ודמוקרטיה עקיפה/ייצוגית, משאל עם.
 תנאי יסוד לבחירות דמוקרטיות: כלליות, חשאיות, מחזוריות, שווות, המאפשרות התמודדות חופשית.

11. תרבות פוליטית דמוקרטית:

תרבות פוליטית, עקרון הסובלנות, עקרון הפלורליזם, עקרון ההסכמיות.

13. זכויות האדם והאזרח:

חירות ושוויון הם ערכי יסוד.

רעיון הזכויות הטבעיות.

זכויות טבעיות — זכויות האדם הבסיסיות: הזכות לחיים וביטחון, הזכות לקניין, הזכות להליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה, הזכות לשוויון; אפליה, הבחנה, העדפה מתקנת, הזכות לכבוד ונגזרותיה.

זכויות חברתיות וכלכליות: זכות לקיום בכבוד — רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדיוור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה.

14. חובות האדם כאדם וחובות האדם כאזרח:

זכויות מתנגשות. קשר בין חובות ולזכויות.

15. גישות כלכליות-חברתיות במדינה הדמוקרטית:

יובהר הרצף בין הגישה הליברלית לגישה הסוציאל-דמוקרטית.

16. גלובליזציה**17. עקרון הגבלת השלטון:**

עקרון הגבלת השלטון.

עקרון הפרדת רשויות.

מנגנוני פיקוח מוסדיים ומנגנוני פיקוח חוץ-מוסדיים.

18. עקרון שלטון החוק:

עקרון שלטון החוק.

סוגי הפרות חוק ועבריינות: עבריינות פלילית, עבריינות שלטונית (אישית וציבורית), עבריינות פוליטית ואידאולוגית.

20. ביטחון ודמוקרטיה:

זכות המדינה להגן על עצמה ועל אזרחיה מפני איומים על הביטחון – חקיקת חירום, המשטר במדינת ישראל

המשטר במדינת ישראל**21. יסודות חוקתיים:**

המעמד המשפטי של מגילת העצמאות: ערכית, משפטית, ביטוי בחוקי יסוד. חוקי היסוד: מעמד, תוכן, צורה (בהשוואה לחקיקה רגילה). יובהר ייחודם של חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם: חוק יסוד כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד חופש העיסוק. יובהר כי ייחודו של "חוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי" הוא בהיותו חוק המעגן את אופייה היהודי של המדינה.

23. הרשות המחוקקת:

תפקידי הכנסת: כינון הממשלה, ייצוג האזרחים, חקיקה, פיקוח וביקורת, מינוי בעלי תפקידים, אספה מכוונת.

24. הרשות המבצעת:

תפקידי הממשלה: קביעת מדיניות וביצועה, קביעת תקנות – חקיקת משנה, סמכות שיורית, חקיקת תקנות לשעת חירום. אחריות ממשלתית משותפת, אחריות מיניסטריאלית.

25. הרשות השופטת:

סוגי משפט: משפט פלילי, משפט אזרחי.

נוסף לנושאי הליבה, כל מורה נדרש ללמד אחד לבחירה והעמקה מן האשכולות. הערה: לא חל שינוי בנושאי הלימוד של האשכולות לבחירה והעמקה.

אזרחות

אזרחות, 034282, קיץ תש"ף

שים לב!

השאלות במבחן **חוברו** מן החומר המפורט להלן.

— כל עקרונות הדמוקרטיה

— רשויות השלטון:

הרשות המחוקקת

הרשות המבצעת

אזרחות

אזרחות, 034284, קיץ תש"ף — 80%

שים לב!

השאלות במבחן **חוברו** מן החומר המפורט להלן.

נושאים להיבחנות לתלמידים אינטרניים ואקסטרניים 80%

1. הכרזת העצמאות

- הכרות עם תוכן ההכרזה כולה. אזרחות האתגר, עמודים 9-12.
- חלק ראשון להכרזה: הצדקות להקמת המדינה: היסטורית, בין-לאומית, (הצהרת בלפור, כתב המנדט), טבעית-אוניברסלית.
- חלק שני להכרזה: חלק אופרטיבי-מעשי — הקמת המדינה ("לפיכך נתכנסנו... אשר תיקרא בשם ישראל").
- חלק שלישי להכרזה: חלק הצהרתי — אופי המדינה ("מדינת ישראל תהא פתוחה... מגילת האומות המאוחדות"), ארבע פניות והתחייבויות לגורמים שונים.
- מאפייני מדינה יהודית ודמוקרטית הבאים לידי ביטוי בהכרזה. אזרחות האתגר, עמוד 52, וגם להיות אזרחים בישראל, עמודים 16-17.

2. מדינה יהודית

- א. היבט משפטי נורמטיבי: לגבי כל חוק תוכן ומטרה (כיצד מבטא החוק את אופייה היהודי של המדינה).
- המצב המשפטי המחייב: חוק השבות, חוק האזרחות, חוק שעות עבודה ומנוחה, חוק איסור גידול חזיר, חוק חג המצות, החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, חוק בתי הדין הרבניים. אזרחות האתגר, עמודים 42-45, 54-55.
- ד. מדינת ישראל ויהדות התפוצות הקשר ההדדי. אזרחות האתגר, עמודים 64-65.

3. זהות

- סוגי זהויות: אזרחית, לאומית, דתית. להיות אזרחים בישראל, עמודים 87-88.

4. עקרונות הדמוקרטיה

- עקרון שלטון העם, דמוקרטיה ישירה, דמוקרטיה עקיפה. אזרחות האתגר, עמודים 18, 21.
- עקרון הכרעת הרוב. אזרחות האתגר, עמודים 19-22.
- זכויות האדם וזכויות האזרח. יש להכיר את הגדרת המושגים ולוודא שאין ערבוב בינו לבין המושג חירויות האדם. זכות לחיים וביטחון, זכות לקניין (אין צורך להבחין בין קניין רוחני לחומרי), הליך (משפטי) הוגן, הזכות לחירות, חופש התנועה, חופש הביטוי, חופש דת, חופש מדת, הזכות לשוויון, אפליה פסולה, הזכות לכבוד (יש ללמוד את הזכות לפרטיות והזכות לשם טוב כחלק מן הזכות לכבוד, ההפרדה בין המושגים אינה נדרשת בבחינה).
- אזרחות האתגר, עמודים 19, 20, 23 וגם להיות אזרחים בישראל, עמודים 171-173, 175-180, 183-184.
- התנגשות בין זכויות. אזרחות האתגר, עמוד 23.
- עקרון הגבלת השלטון. אזרחות האתגר, עמוד 22.
- בספר להיות אזרחים בישראל הנושאים מופיעים בהרחבה ואילו בבחינת העולים החדשים, התלמידים נדרשים בנושא עקרונות הדמוקרטיה וזכויות האדם והאזרח להיכרות ברמת המושג בלבד.

- 5. האזרחות במדינת ישראל**
 חוק השבות. אזרחות האתגר, עמודים 42-44 .
 חוק האזרחות. אזרחות האתגר, עמודים 44-45 .
- 6. המיעוט הערבי במדינת ישראל**
 הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים). בספר להיות אזרחים בישראל, עמודים 102-103 (לא כולל הגורמים המשפיעים על התמורות בחברה הערבית בישראל), עמוד 108 (לא כולל תהליכי מודרניזציה בחברה הדרוזית).
- 7. הבחירות לכנסת**
 תנאי יסוד לבחירות דמוקרטיות כלליות, חשאיות, מחזוריות, שוות, מאפשרות התמודדות חופשית. אזרחות האתגר, עמוד 79 .
 עקרונות דמוקרטיים וזכויות הבאים לידי ביטוי בבחירות. אזרחות האתגר, עמודים 78-79 .
 המשטר הפרלמנטרי, המשטר הנשיאותי (והשוואה ביניהם). להיות אזרחים בישראל, עמודים 141-142 (יש להכיר את ההשוואה בלבד ללא יתרונות)
- 8. הרשות המחוקקת — הכנסת**
 עבודת הכנסת — קואליציה, אופוזיציה, אזרחות האתגר, עמודים 92.
 תפקידי הכנסת רשות מכווננת (כתיבת חוקה), רשות מחוקקת (אין בבחינה שאלה על סוגי הצעות חוק ושלבי החקיקה), פיקוח וביקורת, מינוי בעלי תפקידים, ייצוג האזרחים. אזרחות האתגר, עמודים 98-104 .
- 10. הרשות השופטת**
 מבנה מערכת המשפט בישראל: בית משפט השלום, בית משפט מחוזי, בית משפט עליון.
 אזרחות האתגר, עמודים 127-130 (אין בבחינה שאלה על סוגי הצווים שמוציא בג"ץ).
 אי-תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת בישראל. אזרחות האתגר, עמודים 124-126.
 (לבחינה אין צורך להכיר את ההבדלים בין אי-תלות עניינית, אישית והרשות השופטת כגוף)
- 11. פיקוח וביקורת על השלטון**
 מנגנוני פיקוח פורמליים/מוסדיים מבקר המדינה, הרשות השופטת ופרלמנט.
 אזרחות האתגר, עמודים 22, 102-104, 138, 140-141 .
 מנגנוני פיקוח בלתי פורמליים/חוץ ממסדיים — תקשורת, דעת קהל, אומנות.
 אזרחות האתגר, עמודים 138, 146-147, 149 .

אזרחות

אזרחות, 034272, קיץ תש"ף

שים לב!

השאלות במבחן **חוברו** מן החומר המפורט להלן.

חוקה וחוקי יסוד אזרחות האתגר עמ' 27-38.

נשיא המדינה אזרחות האתגר עמ' 151-159.

השלטון המקומי אזרחות האתגר עמ' 116-120.

הבחינה תכלול את כל הנושאים המפורטים בעמודים אלה ואת כל החומר הכתוב במסגרות.

תקשורת ופוליטיקה בישראל להיות אזרחים בישראל במדינה יהודית ודמוקרטית עמ' 443-450.